

Karol Piekarz

Transhumanizm

Czy nadchodzi koniec człowieczeństwa?

Czym jest transhumanizm?

Transhumanizm to nurt, który możemy kojarzyć z fantastyką naukową lub realnym i powoli zachodzącym procesem biotechnologicznego usprawnienia człowieka. Jednak jest to także pewna filozoficzna, a może i ideologiczna koncepcja świata, która niesie ze sobą wiele pytań oraz wątpliwości. Aby odpowiedzieć na pytanie, czym właściwie jest transhumanizm, należy odwołać się do eseju filozofa Maxa Mora z 1990 roku, który w swojej pracy „Transhumanism: Towards a Futurist Philosophy” wprowadził definicję transhumanizmu do dyskursu naukowego. W jego ujęciu jest to ideologia, która postuluje wykorzystanie zaawansowanych technologii w celu przyspieszenia oraz kontrolowania ewolucji biotechnologicznej. Jak przewiduje, skutkiem tej ewolucji ma być pojawienie się postczłowieka, czyli istoty dużo bardziej zaawansowanej i doskonalszej od tego, kim człowiek mógłby kiedykolwiek stać się na drodze „naturalnej”¹. Koncepcja posthumanizmu/postczłowieka opiera się na założeniu, że ludzkość znajduje się na końcowym etapie swojej ewolucji, więc musi przekroczyć ograniczenia biologiczne, aby móc dalej rozwijać się jako gatunek. Wizja stworzenia nowego, lepszego człowieka nie jest melodią nową: rewolucja francuska, bolszewicka, nazistowska czy kambodżańska – wszystkie miały tego dokonać, a każda pochłonęła miliony, a sumarycznie setki milionów ofiar².

Narodziny postczłowieka

A więc kim właściwie jest postulowany przez Mora postczłowiek? W tekście „A Letter to Mother Nature” wizjoner postuluje siedem niezbędnych poprawek, które należałoby wprowadzić, aby człowiek mógł stać się wreszcie

---

¹ Szymański K., *Transhumanizm* [w:] „Kultura i Wartości”, 2015, nr 13, Lublin: Instytut Filozofii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 134, dostęp online: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_17951_kw_2015_13_133/c/1721-1346.pdf.

² Bartošek K., Courtois S., Margolin J.L., Paczkowski A., Panné J.L., Werth N.,: *Czarna księga komunizmu. Zbrodnie, terror, prześladowania*, Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka, 1999, s. 26–27.

postczłowiekiem³. Chodzi o usunięcie śmierci oraz starzenia się z naszej natury, rozwinięcie zmysłów, zdolności percepcyjnych, „mocy obliczeniowej” mózgu, a także zdolności: zapamiętywania, samostanowienia i kontrolowania emocji. Ponadto transhumanista przewiduje kontrolę genów w celu wyeliminowania ewentualnych błędów, ulepszenie zdolności odczuwania emocji oraz zastąpienie naszego „węglowego” ciała materiałami znacznie wytrzymalszymi. Jak widzimy, nowy człowiek jawi się jako lepszy w każdym aspekcie; jest inteligentniejszy, mądrzejszy, silniejszy, cieszy się życiem (cokolwiek to znaczy) i przede wszystkim może poszczycić się pełnią zdrowia, a docelowo nieśmiertelnością. Żeby nie brzmiało to zbyt utopijnie, transhumaniści wprowadzają pojęcie ekstropii, czyli stanu nieskończonego postępu, którego wynikiem miałyby być przedstawiony postczłowiek, lecz niepozbawiony wad. Należałoby zadać w tym miejscu pytanie, czy aby na pewno transhumanistyczni technokraci są takimi altruistami, że marzy im się, aby każdy człowiek, powtórzmy: każdy, był w posiadaniu zdolności niczym protagonista filmu „Jestem Bogiem” – umiał łączyć fakty i przewidywać na wiele kroków do przodu, znał każdy język świata i liczył niczym maszyna. Otóż brat jednego z pierwszych propagatorów transhumanizmu Aldous Huxley w swoim powszechnie znanym dystopijnym dziele „Nowy wspaniały świat” rysuje zgoła odmienną i dość racjonalną wizję, w której w ramach kontroli populacji ludzie poczynani są wyłącznie sztucznie, czyli przez metodę *in vitro*, i hodowani jak warzywa⁴. Poprzez kontrolę ich poziomu inteligencji, wiedzy i siły fizycznej zawczasu przypisuje im się rolę i klasę społeczną, co jest uzasadnione tym, że wszystkie poprzednie próby stworzenia idealnego społeczeństwa o wyłącznie najlepszych parametrach zawsze kończyły się regularną walką o władzę i autonomię. Równość była utopią.

Odrzucenie religii

Co ciekawe, transhumaniści w całości odrzucają religię, jednocześnie opierając się na dogmacie darwinowskiej koncepcji doboru naturalnego oraz kwintesencji myślenia oświeceniowego, zgodnie z którym człowiek może mieć kontrolę nad wszystkim, czyli całą naturą z własnym życiem i zdrowiem włącznie, co samo w sobie ma charakter quasi-religijny⁵. Warto też zauważyć, że ich finalna wizja właściwie kłóci się z samym darwinizmem – w końcu chcąc każdego uczynić

---

³ Szymański K., *op. cit.*, s 141.

⁴ Szutta N., *Natasza Szutta: „Nowy wspaniały świat” i transhumanizm*, filozofuj.eu, 10.10.2016, dostęp online: <https://filozofuj.eu/natasza-szutta-nowy-wspanialy-swiat-transhumanizm/>.

⁵ Wielomski A., *Yuval Noah Harari. Grabarz człowieczeństwa*, Warszawa: Fundacja Pro Vita Bona, 2022, s. 279-281.

nieśmiertelnym, istnieje możliwość powielania „złych genów”. Jednak wątpliwości i znaków zapytania jest więcej. Przywołajmy w tym miejscu słuszne spostrzeżenie australijskiego filozofa Russella Blackforda, który zauważył, że postulaty ulepszenia człowieka nie uczynią go wcale lepszym. Otóż osoba, która szanuje swoje zdrowie oraz ciało, cieszy się długim i pozbawionym większych problemów życiem. Jego zdaniem gdy ludzie uzyskają wieczność, ich życie utraci dotychczasową wartość. Postczłowiek będzie mógł równie dobrze korzystać z używek, jak i dbać o siebie, a i tak pozostanie wieczny. Gdy każdego uczyni się geniuszem, to sprowadzi to wszystkich postludzi do jednakowego poziomu, zatem nikt nie będzie musiał czuć się odpowiedzialny za działania ogółu. Innymi słowy, paradoks sytuacji polega na tym, że poprzez ulepszenie całego społeczeństwa uśrednimy je, czyniąc jednostkę nie tylko mniej istotną, ale również mniej wolną, co zawiera się w samej ingerencji w jej materiał genetyczny⁶. Transhumanizm właściwie polega na tworzeniu człowieka na nowo, co odpowiednio zrealizowane odbiera mu podmiotowość oraz sprowadza do roli przedmiotu. Co więcej, można zauważyć, że transhumanisci czerpią też z eugeniki, czyli z przekonania, że za pomocą kontroli urodzeń można poprawić rodzaj ludzki⁷. Choć należy zauważyć, że sam postęp biotechnologiczny jest niewątpliwie korzystny, to z pewnością powinien być on w pewien sposób ograniczony i poddany wcześniej otwartej debacie.

Korzyści z technologicznego postępu

Poza zagrożeniami i sporą ilością pytań bez odpowiedzi transhumanizm, a właściwie technologia nas do niego zbliżająca, to również w jakiejś swojej części korzyści dla rozwoju i zdrowia człowieka. Za przykład niech posłuży zastosowanie implantów, które mogą być wszczepiane do ludzkiego ciała i służyć do poprawy lub rozszerzenia zmysłów. Implanty słuchowe Cochlear wszczepia się do ucha wewnętrznego, co sprawia, że osoby niedosłyszące są w stanie słyszeć dźwięki⁸. Innym przykładem to implanty wzrokowe, które służą do poprawy lub odzyskania wzroku u osób z różnymi schorzeniami oczu. Co więcej, implanty mogłyby być także stosowane do rozszerzenia ludzkich zmysłów, np. zdolności do widzenia w podczerwieni lub zasięgu słuchu.

---

⁶ Szymański K., „*Kwintesencja*” transhumanizmu [w:] „Kultura i Wartości”, 2015, nr 13, Lublin: Instytut Filozofii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 196-197, dostęp online: <https://journals.umcs.pl/kw/article/download/1724/1349>.

⁷ Wielomski A., *op. cit.*, s. 384.

⁸ *Powrót do świata dźwięków*, portal.umk.pl, 10.28.2022, dostęp online: <https://portal.umk.pl/pl/article/powrot-do-swiatea-dzwiekow>.

Wykorzystanie implantów do zwiększenia ludzkich zmysłów może być bardzo przydatne i korzystne dla osób z różnymi schorzeniami, jednak znowu należy pamiętać o etycznych aspektach takich zmian oraz o potencjalnych zagrożeniach związanych z wszczepianiem tego typu skomplikowanych urządzeń do ludzkiego ciała.

Rozwój nanotechnologii

Nanotechnologia polega na tworzeniu i wykorzystywaniu cząsteczek o rozmiarach nanometrycznych do różnych celów, w tym leczenia chorób lub usuwania szkodliwych substancji z ludzkiego organizmu. Dobry przykład zastosowania nanotechnologii w leczeniu schorzeń to nanocząsteczki leków, które są w stanie dostarczać leki bezpośrednio do komórek chorych tkanek, co pozwala na bardziej skuteczne działanie preparatów. Nanotechnologia może także być wykorzystywana do usuwania toksyn z ludzkiego organizmu, np. poprzez stosowanie nanofiltrów do oczyszczania wody lub powietrza. Ponownie należy jednak pamiętać o potencjalnych zagrożeniach związanych z jej stosowaniem⁹. Otóż nanocząsteczki mogą mieć negatywny wpływ na ludzki organizm, jeśli nie są odpowiednio zaprojektowane oraz kontrolowane. Ponadto istnieje ryzyko niekontrolowanego rozprzestrzeniania się takich nanocząsteczek w środowisku naturalnym. Dlatego to ważne, aby nanotechnologia była stosowana w sposób odpowiedzialny i z uwzględnieniem etycznych aspektów.

Nowe formy komunikacji

Wykorzystanie technologii do tworzenia nowych form komunikacji, takich jak telepatia komputerowa, to kolejny praktyczny przykład realizacji idei transhumanizmu. Technologie te mogą być stosowane do bezpośredniego przekazywania myśli lub informacji z jednego mózgu do drugiego, co mogłoby umożliwić ludziom komunikowanie się bez potrzeby mówienia czy pisania. Wspomniana telepatia komputerowa polega na przetwarzaniu ludzkich myśli z wykorzystaniem specjalnego sprzętu i ich przekazywaniu do innego mózgu za pośrednictwem sygnałów elektrycznych lub magnetycznych¹⁰. Natomiast komunikacja za pomocą myśli pozwala na przetwarzanie ludzkich myśli przez specjalne urządzenia i ich przekazywanie do innych ludzi za pomocą sygnałów elektrycznych lub magnetycznych. Technologie te mogą być bardzo przydatne

---

⁹ Powęska M., *Nanomedycyna może zrewolucjonizować walkę z wieloma chorobami, ale jest z nią kilka problemów*, chip.pl, 08.01.2023, dostęp online: <https://www.chip.pl/2023/01/nanomedycyna-problemy-i-wyzwania>.

¹⁰ Domanski T., *Neuralink szykuje się do testów klinicznych swojego interfejsu mózg-komputer*, chip.pl, 21.01.2022, dostęp online: <https://www.chip.pl/2022/01/neuralink-testy-kliniczne>.

w komunikacji między ludźmi, aczkolwiek i w tym przypadku należy pamiętać o etyce i potencjalnych ryzykach związanych z ich wpływem na ludzki mózg.